

שמחה הבר

לע"נ סבתי אסתר בת אברהם אליהו

בדין חי נושא את עצמו (שבת צד)

ראשי פרקים

- א. הצגת הסוגיה והעולה ממנה.
- ב. היחס בין ר' נתן לחכמים
- ג. הגבלת החסרון של נושא את עצמו
- ד. גורם החסרון של נושא את עצמו
 1. שיטת רשיי
 2. ברור גורם החסרון מעיון במחלוקת תוסי' ורשב"א
- ה. שם הפטור ויסוד הפטור בהוצאת חי
 1. יסוד הפטור הנובע ממיקל עצמו
 - שיטת תוס'
 - תוס' ראש
 2. חי נושא את עצמו - הגדרה כללית בענין הנשיאה
 1. יסוד הפטור הנובע מיכולת ההילוך והתנועה של החי
 - סיכום

א. הצגת הסוגיה והעולה ממנה.

המשנה בדף צ"ג ע"ב אומרת :

המוציא אוכלין פחות כשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו,
את החי במיטה פטור אף על המיטה שהמיטה טפילה לו.

דהיינו, המשנה חידשה, שהמוציא את החי פטור והמוציאו במיטה פטור אף על המיטה מדין הטפלה.
הגמרא שם (צד.) מביאה את התוספתא :

המוציא בהמה חיה ועוף לרה"ר בין חיין ובין שחוטין חייב. רבי נתן
אומר : על שחוטין חייב ועל חיין פטור שהחי נושא את עצמו.

הגמ' מנסה לזהות את המשנה שלנו, שפטרה במוציא חי, עם דעת ר' נתן בתוספתא שפטור מוציא בע"ח.

רבא אומר שניתן להעמיד את המשנה גם לדעת רבנן, ומחלוקת ר' נתן ורבנן היא רק בהוציא בע"ח 'דמשרבטי נפשיהו', אבל אדם חי דנושא את עצמו, אפ"י רבנן מודו.

אח"כ הגמ' מביאה את ר' יוחנן, שמגביל את הפטור של ר' נתן ואומר שר' נתן מודה בכפות.

1. הנימוק הזה אינו מופיע בגוף התוספתא אצלנו. והוא כנראה הוספה של הגמ'.

- צריך לברר בפטור יחי נושא את עצמו שני דברים :
 א. מהו אותו גורם חסרון של ינושא את עצמו.
 ב. מהו שם הפטור, ויסוד פטור הוצאת חי.

ב. היחס בין ר' נתן לחכמים

ר' נתן נימק את דינו לפטור מוציא בהמה חיה ועוף במילים - "שהחי נושא את עצמו". רבא אומר, שחכמים חולקין על ר' נתן רק בבעיית, אולם באדם חי דנושא את עצמו רבנן מודים.

יש לעיין מהי מחלוקת ר' נתן וחכמים. רבא נקט בטעם הפטור של חכמים באדם כמו בטעם הפטור של ר' נתן בבעיית, בלשון ינושא את עצמו. האם אכן טעם הפטור של חכמים באדם זהה לטעם הפטור של ר' נתן בכל חי, ואם כן יש לעיין ממה נובעת מחלוקתם בבהמה חיה ועוף, או שמא טעם הפטור של חכמים באדם שונה מטעם הפטור של ר' נתן בכל חי.

ג. הגבלת החסרון של נושא את עצמו

כדי לברר מהו גורם החסרון בחי, יש לבחון את היוצאים מן הכלל, דהיינו המקרים של חי שבהם לא נאמר דין יחי נושא את עצמו.
 רבא אומר שלחכמים בעיית התמעטו מיחי נושא את עצמו בגלל ימשרבטי נפשיהו, לר' נתן, אמרנו בשם ר' יוחנן, שכפות התמעט מיחי נושא את עצמו.
 הגמ' ביומא (10:) לגבי "שעיר לעזאזל" אומרת :

"איש עתי" - ואפילו בשבת. למאי הלכתא? אמר רב ששת לומר שאם היה חולה מרכיבו על כתיפיו. כמאן? דלא כר' נתן, דאי ר' נתן האמר חי נושא את עצמו "וא"כ מדאורייתא מותר וא"צ לפסוק]. אפילו תימא ר' נתן חולה שאני.

דהיינו הגמ' אומרת עוד הגבלה לדינו של ר' נתן, וזה חולה, שמבטל את הינושא את עצמו.

דרך הגבלות אלו אפשר לברר את גורם החסרון של נושא את עצמו. דרך בעיית ימשרבטי נפשיהו אפשר לראות מהו גורם החסרון לרבנן, ודרך החולה והכפות אפשר לראות את גורם החסרון של ינושא את עצמו לר' נתן, וזה מהשוואת הגמ' בין הפרסיים לבין כפות - "פרסאי כמאן דכפיתי דמו", שמכאן ניתן לראות, עם איזה גורם מתמודדת הכפיתה.

ד. גורם החסרון של ינושא את עצמו

כבר אמרנו שצריך להתבונן בדין יחי נושא את עצמו, מהו אותו גורם חסרון של ינושא את עצמו, וממילא מה יסוד הפטור בהוצאת חי.

האם יש מקום להתבונן בפטור הוצאת חי על עצם החיות והשלכותיה כגורם החסרון? זה יועיל רק לר' נתן שפטר בכל חי, ולא לרבנן שחילקו בין בעיית לאדם. האם בגלל שהוא חי, נאמר, שיש בו יותר קלות ביחס למת, ומחמת זה יהיה בו חסרון כמשוי? לכאורה, איזו סברה יש כאן, והרי חי ומת הם שני דברים שונים לגמרי, ומדוע שנגדיר את החי ביחס למצב המת שבו. גם הלשון "ינושא את עצמו", לכאורה, מורה שאנחנו לא מסתכלים על עצם החיות אלא על פעולה שלו

- נושא את עצמו. וגם, לכאורה, לפיזי, בכל מצב של חיות יהיה בו אותו גורם חסרון, אולם רואים שהחסרון בזה סר בכפות ובחולה, ושם הרי עצם החיות לא התבטלה, אלא הכפיתה והמחלה מתמודדים עם פעילות של החי. יוצא, שאותו גורם של נושא את עצמו מתיחס בפשטות לפעולה שלו. ישנם שני אופנים לראות את אותה נשיאה. או שאנחנו מתיחסים בזה לפעולה כללית של החי, שאינה חלק מתהליך ההוצאה העכשוי, או שמא הנושא את עצמו מתיחס למעורבותו ולפעולתו בהוצאה העכשוית.

רבנן מחלקים בין בהמה חיה ועוף לבין אדם, שבבעי"ח לא נאמר 'חי נושא את עצמו' כיון שמשרבטי נפשיהו. בפשטות, אין לחלק בין בעי"ח לאדם מצד יכולת הפעולות אלא רק מצד שאלת ה**בפועל**, וא"כ נראה פשוט, לכאורה, שיהנושא את עצמו לרבנן מתיחס לפעולתם והתנהגותם בהוצאה העכשוית, שבבעי"ח בפועל 'משרבטי נפשיהו'.

ר' יוחנן אומר, שמודה ר' נתן בכפות, והגמ' מקשה עליו מזה שיפרסאי כמאן דכפיתי דמוי, ומתוצת הגמ': "התם רמות רוחא הוא דנקיט להו, דההוא פרדשכא דרתח מלכא עלויה, ורהיט תלתא פרסי בכרעיה". דהיינו, אעי"פ שהם נראים ככפותים הם בעצם לא כפותים, שמצינו שיכולים לרוץ. וא"כ מפשט הגמ', לכאורה, משמע שהיפרסאי כמאן דכפיתי התמודד עם ההלוך והתנועה בהם, וזוהי משמעות הכפיתה, וא"כ עולה, לכאורה, שלר' נתן 'נושא את עצמו' מתיחס להלוך, והכפיתה מבטלת את יכולת ההלוך, ולכן אמרנו 'פרסאי כמאן דכפיתי'.

1. שיטת רשיי

רשיי במשנה (ד"ה את החי):

וחי לא מחייב על הוצאתו דהוא מקיל עצמו ונושא עצמו.

ענין מיקל עצמו שכתב כאן רשיי מתיחס לפעולת החי בתוך מעשה ההוצאה.

רשיי בסוגיה (ד"ה דמשרבטי):

דמשרבטי נפשיהו - משמטים כלפי מטה ומכבידין עצמן להשמיט מיד הנושאן.

לכאורה מתבאר, שאותו ענין של הקלה והכבדה תלוי בענין של משמטין עצמן או נושאי עצמן. דהיינו, שאין כאן ענין של קלות מבחינת המשקל, אלא השאלה היא, איך הוא מסדר את עצמו ומעמיד את עצמו בצורה שיהיה יותר נח לנושא כמו דבר דומם שיותר קל, ומשמטין עצמן פרושו, שמרפס את גופם ולא מעמידים אותו, לכן יותר קשה לסוחבם.

בדי"ה "דבי ויידאן" ישנם שתי גירסאות ברשיי. לפי גירסת המהרש"א עולה, שגם ר' נתן מודה לחכמים, שכאשר 'משרבטי' לא אומרים חי 'נושא את עצמו', ונחלקו רק מתי אומרים 'משרבטי' בבעי"ח, וא"כ לפיזי ברשיי יסוד הפטור של חי 'נושא את עצמו' לר' נתן ורבנן הוא זהה וזה מצד 'מיקל עצמו'. אולם לפי גירסת המהרש"ל משמע שר' נתן חולק עם חכמים בבעי"ח גם ב'משרבטי', וא"כ יש לו יסוד פטור שונה מחכמים.

מפשט דברי רשיי לגבי ענין 'פרסאי כמאן דכפיתי' משמע כגירסת המהרש"ל ברשיי:

כמאן דכפית - שרוכבין בבגדים יקרים וגם הם עצמן מעונגים מהצג
רגלם על הארץ. רמות רוחא - ...הא דלא מסגו בכרעייהו גסות הוא.

משמע, שהכפיתה מתמודדת עם ההילוך, וא"כ לר' נתן ה'נושא את עצמו'
מתיחס ליכולת ההילוך והתנועה, וא"כ המושג נושא את עצמו לר' נתן וחכמים
הוא שונה לשיטת רש"י, שלר' נתן זה ההילוך ולחכמים הימיקל עצמו.²

2. ברור גורם החסרון מעיון במחלוקת תוס' ורשב"א

בעקבות הסתירה בין הגמ' בדף צ"ד ע"א לבין הגמ' בדף קמ"א ע"ב, וכן עפ"י
הסוגיה בקי"ח ע"ב אומר תוס' (צד. ד"ה אבל), שבקטן בן יומו נחלקו ר' נתן ורבנן
אבל בתינוק רגיל רבנן מודים. בדי"ה ירבי' (קל.) אומר תוס', שתינוק בן ח' ימים
הוא אדם שנושא את עצמו שמודים בו רבנן, ואחר מילה הוא חולה שהוא ככפות,
ואם כן משמע שנחלקו בתינוק בן יומו ורבנן מודים בבן ח', לשיטת תוס'.

הרשב"א שם חולק על תוס' ואומר, שגם קודם מילה הוא ככפות, שתינוק קטן
כ"כ אינו נושא את עצמו. ובדף קמ"א ע"ב בדי"ה 'גמרא' מחלק הרשב"א בין
שלשה מצבים בקטן: א. נוטל רגלו אחת ומניח אחת - לכוי"ע נושא את עצמו
"דכיוון דמכיר בהילוך לא משרבט נפשיה". ב. גורר שאינו מגביה רגלו - משרבט
נפשיה כבהמה ובו נחלקו ר' נתן ורבנן. ג. קטן גמור שאינו מכיר בהילוך כלל
וכלל, כגון קטן בן ח' או בן חודש וכיו"ב, אפשר דאפי' ר' נתן מודה דחייבין עליו
חטאת, משום דאין לך כפות גדול מזה, ומודה ר' נתן בכפות.

וא"כ נחלקו הרשב"א והתוס' בתינוק בן ח', שתוס' אומר שאפי' בן יומו ר' נתן
אומר שנושא את עצמו, ואילו הרשב"א אומר שבה שאינו מכיר כלל בהילוך אין
לך כפות גדול מזה. וא"כ, לכאורה, הרשב"א תופס, שהינושא את עצמו לר' נתן
זה ההילוך ותינוק קטן כ"כ הוא ככפות וכחולה לענין זה, ואילו התוס', שאינו
מתיחס אל תינוק כזה שאינו יכול ללכת כחולה וכפות, נראה שתפס, שגם לר'
נתן ה'נושא את עצמו' אינו ההילוך אלא הימיקל עצמו' (וכן נראה מפשט תוס'
ד"ה שהחי (צד).

**לסיכום ענין גורם החיסרון של נושא את עצמו נראה, שרש"י מחלק בזה בין ר'
נתן לרבנן, שלר' נתן זה מתיחס להילוך ואילו לרבנן לימיקל עצמו. גם לרשב"א
נראה שלר' נתן גורם החיסרון זה ההילוך, ואילו לתוס' נראה שבין לר' נתן ובין
לרבנן ה'נושא את עצמו' אינו ההילוך אלא הימיקל עצמו'.**

ה. שם הפטור ויסוד הפטור בהוצאת חי

בחלק הקודם ביררנו שני גורמי חסרון בחי:

א. מיקל עצמו בתוך פעולת ההוצאה.

ב. יכולת ההילוך והתנועה שלו.

יש לברר, כיצד אותם גורמים יוצרים חסרון בהוצאת חי שפטור על הוצאתו.

נקדים ונאמר שבהוצאה ניתן לראות שני גורמים:

א. הפעולה הטכנית של הנשיאה והסחיבה של החפץ.

2. גם מר"ח בסוגיין משמע שלר' נתן ה'נושא את עצמו' מתיחס להילוך. מפירושו בענין פרסאי
כמאן דכפית'.

ב. ההוצאה שמוגדרת ע"י התוצאות של שינוי מקום ושינוי רשות. שזה מה שנותן לה שם מעשה הוצאה. דהיינו, יש לנו את התוצאות שמגדירות את מעשה ההוצאה מה שנקטר מרשות אחת ונח ברשות שניה. וישנו את הקטע הממצע של נשיאת החפץ בין הרשויות שזה גורם הפעולה הטכנית שעומד בפ"ע.

1. יסוד הפטור הנובע ממיקל עצמו

שיטת התוס' (צד. ד"ה שהח"י):

ר"י מקשה, למה פטור?! דאי משום שהחי מיקל עצמו, והלא אפי' במשא קל יותר חייב! ואי משום דשניים שעשאוה פטורין, הא הוי זה יכול וזה אינו יכול וכי'.

משמע מר"י, שהינושא את עצמו זה 'מיקל עצמו', וזה בפשטות בין לר' נתן ובין לרבנן, ואומר ר"י, שאם החסרון הוא מצד תוצאת ה'מיקל עצמו' - הרי המשקל אינו מדד בחיוב ההוצאה. ואם מצד **פעולת** המיקל עצמו דהוי "שניים שעשאוה" - הרי כאן זה מסייע דאין בו ממש, וא"כ מה טעם הפטור.

ואומר ר"י, **דממשכן גמרינו**, שלא היו נושאים דבר חי, שהתחשים והאילים היו הולכין ברגליהם והחלזון מיד היו פוצעין אותו טרם ימות וכי'.

דהיינו, ר"י לומד את פטור חי מזה שחי לא היה כלול בהוצאה שבמשכן, וצריך לבאר את אופן הלימוד בזה.

ע"מ לברר את תירוצו של ר"י, נביא את קושיות התוס' ראש(ד"ה שהח"י) על תירוצו ר"י:

א. דלשנא 'שהחי נושא את עצמו' לא משמע כפירוש זה. דהיינו, משמע מהלשון שיש כאן גורם חסרון מסברה ולא שלחי אין כלל שייכות להוצאה.

ב. מאי שנא בהמה וחיה ועוף מאדם. דהיינו, כיוון שטעם זה הוא כללי והוא גם לר' נתן וגם לרבנן, א"כ לא שייך לחלק בזה בין בעלי חיים שונים.

ג. מאי נ"מ אם לא מצינו הוצאה לבע"ח במשכן. אינו חובה שנמצא במשכן הוצאת כל הדברים, רק שמצינו הוצאה בדבר אחד. דהיינו, שכתב דין הוצאה בפרט אחד והוא בנין אב לכל הפרטים, וא"צ שכל הפרטים יהיו מפורשים בהוצאה שבמשכן.

ניתן להוסיף עוד קושי על ר"י, שהרי אם לא הוציאו חי במשכן, מה יש לחלק בזה בכפות וחולה, והרי גם חי כפות לא הוציאו.

דרך קושי זה, ודרך השאלה הראשונה והשלישית, ניתן לראות את אופן הלימוד של ר"י ממשכן.

צריך לומר, כמובן, בשיטת תוס', שאכן גדרי המלאכה אינם מצטמצמים לפי מציאות המלאכה במשכן, אלא המשכן בנה בנין אב ללמוד ממנו על גדרי המלאכה. אולם כאשר פרט מסוים, שלא היה במציאות המלאכה במשכן, יש בו ענין עקרוני שלא להכליל אותו במלאכה ולראותו כפחות שייך למלאכה משאר פרטים, אז לומדים מהמשכן לא לכלול פרט זה במלאכה. [וזה גם אם במשכן הסיבה שלא היה פרט זה היא מקרית ואינה עקרונית למלאכה, כגון חלזון שלא נשאו אותו "דניחא ליה דליצול צבעיה", אולם בעלמא היא עקרונית]. לשיטת תוס' כאן ובעוד כמה מקומות במסכת³ נראה, שהיות המלאכה במשכן היא **סיבה לחשיבות המלאכה**, ולכן המציאות במשכן קובעת את גדרי המלאכה ונותנת לה חשיבות.

3. מקום ד'. אגוז ע"ג מ"ס. מלאכה שאצ"ל.

אצלנו צריך לומר, לשיטת ר"י, שהינושא את עצמו זהו הענין עקרוני בחי, המורה שהוא פחות שייך להוצאה ביחס לשאר העצמים המוצאים, ומכיון שלא היתה במשכן הוצאת חי הוא פטור.

תוס' רא"ש:

התוס' רא"ש עונה על קושיית התוס', שהימיקל עצמו זה אינו יכול והוי מסייע שאין בו ממש, שיש לחלק בזה. דין 'מסייע' הוא כאשר ישנם שני פועלים שהם חיצוניים לנפעל, ובמקרה שיש אפשרות לראות את ההוצאה כנעשית גם בלי אותו שאינו יכול, אילו היה מסיר ידו, נאמר שאותו שאינו יכול הוא רק מסייע ומצטרף בפועל, אולם הוא אינו פועל ומרכיב במעשה ההוצאה. אולם כאן, אותו סיוע של האינו יכול, הוא אינו חיצוני אלא הוא חלק בלתי נפרד מהנפעל, וממילא הוא מצב קבוע בהוצאה, כך שא"א להסיר אותו, לכן יש כאן מסייע שיש בו ממש ופטור הנושא.⁴

ניתן לומר שגם לתו"ר לא חזרנו עכשיו לדין 'שניים שעשאוה' כשם הפטור,⁵ אלא חי הוא גורם שאינו בר חיוב בהוצאה כיון שלא שייכת בו פעולת נשיאה מליאה מצד האדם הנושא, שתמיד האדם לא נושא אלא רק מצטרף ומסייע לנשיאה - והחי 'נושא את עצמו'.

ניתן עפ"י לומר, שגם ר"י בתוס', שלמד ממשכן, אומר שזה חסרון. אע"פ שמצד גדרי 'שניים שעשאוה' הרגילים הוי 'מסייע', מ"מ ניתן לראות את החי כבר נשיאה וכמשוי חסר כיון שלא שייכת בו פעולת נשיאה שלימה. ואולי זאת כוונת הר"מ קז"ס בחידושו בסוגיין (עמ' 180) "דבעינן דומיא דהוצאה שהיתה במשכן, שהיה מוטל עליהם כל כובד החפצים שמוצאים מרשות לרשות שלא היתה שם הוצאת בע"ח". דהיינו, שחי זה מצב שבו לא שייכת פעולת הנשיאה המליאה שמתחייבת ממשקלו, ומשוי במשכן זה דבר שכל כובדו מוטל על האדם הנושא כלשון הר"מ קז"ס.

ניתן לבאר את הלימוד של ר"י ממשכן באופן שונה, והוא, שמכיון שאותו חי שנושא הוא גם פועל ומסייע בנשיאה, דהיינו שאותו גורם הוא גם מקבל נשיאה וגם פועל נשיאה כאחד, לכן ישנו חסרון להגדירו כמקבל פעולת נשיאה, ומצד זה אין לו את אותה חשיבות של 'משוי' שבמשכן, ששם החפצים המוצאים היו רק מקבלי הנשיאה. והגדרת דבר כימשוי היא מצד שהוא מקבל של פעולת הנשיאה. הרמב"ם (פ"ח ה"ז) כותב: "המוציא בהמה חיה ועוף אע"פ שהן חיים חייב, אבל אדם חי אינו משוי". ניתן לומר, שהרמב"ם שאומר, שאדם חי אינו 'משוי', למד כמו שביארנו בתוס', וזה שהוא אינו 'משוי', זה לא מחמת חסרון בשייכות כללית להוצאה מצד תוצאות של הוצאה, אלא מצד ענין פעולת הנשיאה.

(לגבי מחלוקת רבנן ור' נתן, לפי תוס' שאומר שהחסרון לשניהם הוא 'מיקל עצמו' ולומדים ממשכן, צריך לומר, שנחלקו אם צריך שהימיקל עצמו יהיה בפועל או שע"י זה שיש לו יכולת להקיל עצמו הוא אינו 'משוי', ובע"ח, שיכולים להקיל עצמם אולם בפועל 'משרבטי' ואינם מקילים, נחלקו ר' נתן ורבנן, האם אומרים בהם יחי נושא את עצמו. ובקרוב נתנאל אות ו' תירץ באופן אחר.)

4. וכע"ז תירץ בשפ"א.

5. בפסקי הר"ד בסוגיין אומר ר' ישעיה ב"ח נושא את עצמו שאין זה יחיד שעשאה. ומלשוננו משמע. לכאורה. שלמד ששם הפטור הוא 'שניים שעשאוה'.

חי נושא את עצמו - הגדרה כללית בענין הנשיאה:

בשו"ת התשב"ץ (ח"ג ס"י ע"ט) דן בענין איסור להושיט מידה לידו באשה נדה, והתיר ליטול את התינוק מיד האשה "משום דחי נושא את עצמו והיא אינה עושה כלום אלא התינוק עצמו הוא יוצא מחיק אמו ובא אל חיק אביו". והובאו דבריו ב'דרכי תשובה' (י"ד ס"י קצה סק"ג) ודן בדינו של התשב"ץ מצד גדרי 'חי נושא את עצמו', שאם התינוק הוא קטן או כפות או חולה לא אומרים בו חי נושא את עצמו.

וא"כ, התשב"ץ לא אמר שמחמת שנושא את עצמו אין כאן פעולת נשיאה שלימה בו או שאינו משוי, שאלה הם חסרונות בגדרי חיוב הוצאה בשבת, אלא הוא רוקן לגמרי את פעולת הנשיאה של האם ממנה ויחס את נשיאתו לעצמו, ולכן זה לא רק פטור בחיוב הוצאה אלא הגדרה כללית, שאנחנו אומרים שמשמעות המושג 'חי נושא את עצמו' היא כפשוטה, שאנחנו מיחסים את נשיאת גוף החי לעצמו ולא אל הנושאו בפועל. הכיוון הכללי לבאר הגדרה מחודשת זו בדין 'חי נושא את עצמו' הוא לומר, שהחי המיקל עצמו משתמש בפעולת הנשיאה של הנושא בשביל לפעול בעצמו את נשיאת גופו, ולכן מיחסים את נשיאתו לעצמו ולא לנושא בפועל. אולם צריך באור, מהי הסברה כאן, ומדוע לא נאמר ששניהם פועלים והוי ישניים שעשאוה' שזה רק דין בחיוב הוצאה.

וצ"ל, לפי היסוד שהניחו התו"ר שהובא לעיל, וכן בשפ"א שם, שההבחנה היא, שכאן אין שני גורמים חיזוניים שפועלים במקביל ומצטרפים יחד למעשה הוצאה. אצלנו אותו 'מיקל עצמו' אינו גורם פעולה חיזוני, אלא אותה פעולה היא חלק מגוף החי, שא"א להוצאה העכשוית - להוצאת חי, בלי שתהיה בה פעולת ה'מיקל עצמו', וא"כ יש כאן פעולות בעלות תפקיד שונה. פעולת החי, שמיקל עצמו, פועלת את מצב וצורת הנשיאה המיוחדת של הגוף החי, ובלי אותו 'מיקל עצמו' זו היתה נשיאה אחרת לגמרי, ולזה מצטרפת פעולת הנשיאה של הנושא בפועל שהיא רק כמצטרפת ומסייעת ונותנת את התנועה לנשיאה, אולם הפעולה הראשונית שפועלת את מצב הנשיאה העכשווי היא פעולת החי, ולכן היא הגורם המהותי בנשיאה הזאת. לכן נראה את החי כפועל את נשיאת גופו ומשתמש בפעולת הנשיאה המסייעת ומצטרפת לשם פעולת נשיאת גופו. לכן ניחס את נשיאת גופו אליו ונרוקן לגמרי את פעולת הנושא בפועל, ונראה אותו כמסייע ולא כפועל.

עד עכשו ראינו בראשונים את האפשרויות לשם הפטור ויסוד הפטור בהוצאת חי, שהתייחסו לחסרון של 'מיקל עצמו', וראינו את זה כיוצר חסרון בגורם הנשיאה שבהוצאה מצד הפעולה או מצד שאלת המשווי. אולם כבר הזכרנו, שישנה עוד אפשרות לחסרון והיא מצד יכולת ההליך והתנועה של החי, ולאפשרות זו ניתן ללכת בדרך שתראה חסרון בשאלת ההוצאה מצד שינוי הרשות ושינוי המקום שבמעשה ההוצאה.

2. יסוד הפטור הנובע מיכולת ההליך והתנועה של החי.

חי, כיון שהוא בעל יכולת הילוך ותנועה ממקום למקום ומרשות לרשות, ניתן לומר, שאת אותו תהליך הוצאה ושינוי רשות, שהאדם עשה בפעולתו, החי יכול לעשות בעצמו, ואת זה ניתן לראות בשני אופנים של חסרון. האופן הראשון אומר, שכיון שאת אותו שינוי רשות שהאדם עשה בפעולתו החי יכל לעשות מאליו, א"כ מעשה ההוצאה של האדם אינו חיוני ומיותר, וא"כ

מעשה ההוצאה כאן אינו משמעותי, ואין משמעות לשינוי מקום ושינוי רשות שעשה בהוצאתו, שזה אינו שינוי חשוב.

באופן אחר ניתן לומר, שבחי, התוצאה, רושם ההוצאה והשינוי רשות אינם ניכרים. **אין כאן רושם מעשה אדם** בזה שראיתי אותו ברשות אחת ואח"כ ראיתי אותו ברשות שניה, כיון שהחי יכול לעשות זאת מעצמו, והייתי תולה את זה בפעולה טבעית של החי.

לפי כיוונים אלו משמעות הלשון 'חי נושא את עצמו' היא, שאותה הוצאה ושינוי רשות שהאדם עשה, את אותו מסלול, החי היה עושה בעצמו.

אופן חסרון אחר שנובע מיכולת התנועה ממקום למקום של החי היא, שאנחנו לא מיחסים חי, שהוא גורם בעל תנועה, למקום ורשות, אלא רק דומם שקבוע במקומו, ולכן חי מופקע ממלאכת הוצאה, שענינה שינוי המקום והרשות בחפץ. וכיון שחי לא יוצר שום יחס לרשות, אין שום משמעות ושום תוצאה למעשה ההוצאה. גם אם לא נאמר בצורה קיצונית שחי אינו מתיחס לרשות ומקום כלל, אלא גם בחי קיים יחס לרשות ומקום, מ"מ נראה שזה לא אותה רמת יחס לרשות כמו דומם, ולכן שינוי רשות בחי אינו בעל אותה חשיבות כמו שינוי רשות בדומם.

שלושה אופנים אלו הראו, איך לגורם של ההילוך והתנועה יש חסרון במשמעות השינוי רשות בהוצאת החי, ואינו שינוי רשות חשוב כמו בדומם.

עד עכשיו הראנו איך מחמת יכולת התנועה יש חסרון ב'הוצאה', דהיינו **בגורם השינוי רשות שבהוצאה**, אולם ניתן לראות גם חסרון ביחס **לגורם נשיאת החי**. אפשר לומר כי חי אינו 'משוי' מכיון שמשוי זה דבר סטטי שצריך לחבר אליו פעולת נשיאה, משא"כ דבר שהוא ותנועתו הם אחד, הוא אינו 'משוי' ואינו נחשב למקבל פעולת נשיאה. ולכן אדם שהולך לא נגדיר אותו כמוציא ונושא את גופו כיון שגופו אינו 'משוי'.

סיכום

ניסינו לברר בדין חי נושא את עצמו שתי נקודות :

א. גורם החסרון. ב. יסוד הפטור.

הצגנו שתי אפשרויות לראות את גורם החסרון בחי :

א. מיקל עצמו בתוך פעולת ההוצאה. ב. יכולת ההילוך והתנועה.

הראנו מפשט הגמ', לכאורה, וכן משיטת רש"י, שלחכמים החסרון מצד 'מיקל עצמו', ואילו לר' נתן החסרון מצד יכולת ההילוך, ואילו לתוס' נראה שגורם החסרון לר' נתן וחכמים הוא זהה וזה 'מיקל עצמו', ותלינו זאת גם במחלוקת התוס' והרשב"א בהוצאת תינוק.

לגבי יסוד הפטור אמרנו, שמצד המיקל עצמו זה חסרון מצד גורם הנשיאה בהוצאה שאין בו פעולת נשיאה שלימה או שאין בו חשיבות משוי או שבכלל אינו נחשב לנישא אלא לנושא את עצמו, כמו שראינו מדין התשב"ץ.

ומצד יכולת ההילוך, נראה שחסר בו מבחינת משמעות התוצאה, שמעשה ההוצאה בו מיותר ואינו משמעותי או שאין רושם מעשה אדם בהוצאתו או שחסר ביחס שלו לרשות לעומת דומם.